

מראי מקומות מפעל עמוד וחזרה

מראי מקומות - פסחים נח.

תמיד נשחט

שמואל שאין כוונת רש"י שש שעות שלימות, אלא גם חמש ומחצה שעות נקראים שש שעות.

ובגליון הש"ס נקט שכוונת רש"י שאף מן התורה אין התמיד כשר עד שש שעות ומחצה, והקשה עליו מהסוגיא ביומא (כח:), שמבואר שמן התורה כשר מחצות ואילך, ורק מדוברין צריך להמתין עד שש שעות ומחצה, והניח בצ"ע.

ובערוך לנר (נדה סג) הביא את דברי רש"י שם, שתחלת נטיית צללי הערב הוא בתחילת שעה שביעית, ולכאורה סותר הוא את דברי רש"י כאן. ותיריך שאכן דברי רש"י תלויים בב' תירוצי הגמרא ביומא שם, עיין שם בדבריו בזה, ולפי זה מיושב דברי רש"י מהסוגיא שם.

ז. ערב שבת דאיכא נמי צלייתו וכו'

פירש רש"י, וצליית הפסח אינו דוחה שבת, משום שצורך הדיוט הוא, ויכול לצלות מבעוד יום. והעיר בספר תיבת משה (להגר"מ בראון שליט"א, בענין צליית הפסח בשבת), שמשמע מזה שדין הצליה הוא מדיני אכילת הפסח, ולא מדין הקרבן, שאם הוא מדין הקרבן, הרי זה צורך גבוה.

ח. מוקמינן ליה אדיניה בשש ומחצה

יש לדון מתי הוא זמן הקרבת חגיגת י"ד. המשנה למלך (כלי המקדש פ"ו הלכות ט-ט) כתב שודאי חגיגת ארבעה עשר נשחטת אחר חצות כיון שכתוב בה 'בערב', אבל אינה נשחטת לאחר תמיד של בין הערבים, אלא קודם התמיד.

והקשה הצ"ח (להלן נט. ד"ה יאוכר-הב'), שא"כ כשחל ערב פסח להיות בע"ש אימתי יקריבוה, הרי התמיד קרב בשש ומחצה, ושוב אי אפשר להקריב את החגיגה לאחר מכן, וגם קודם התמיד אי אפשר שהרי עדיין אין זה ערב, אולם כתב לדחות קושיא זו, שיתכן שתנא זה סובר שחגיגת י"ד אינה דאורייתא, ונמצא שלא נאמר בה 'בערב', וי"ל שזמנה כל היום, והוקרב קודם התמיד. ובתוס' רי"ד (לקמן ע.) מבואר שהיו שוחטין את החגיגה בזמן שחיתת הפסח.

ט. עבד להו למוספין בשש ובזיכין בשבע

הקשו התוס' בברכות (כח. ד"ה ושל), שהרי אמרו שם שזמן תפילת מוסף הוא כל היום, וכאן משמע שזמנה עם התמיד, וכן פירש רש"י כאן, שזמן מוספין אורחייהו בשש, כיון שכתוב בהם יום, ולא 'בקר', ובקר משמע מוקדם ויום משמע איחור. ותירצו, שכאן מדובר בשבת. ופירש המהרש"א שם, שהחילוק בין שבת לחול הוא מפני שאין בשבת נדרים ונדבות, וראה במהרש"ל ובמהרש"א שם במה שכתבו בזה.

י. רבי ישמעאל סבר חיישינן למכמר בשרא

הקשה הבעל המאור (יח: בדפי), שהלא יכולים להקריב התמיד בשש ומחצה, ולא להקריב הפסח עד שמונה ומחצה, ושוב לא יהא חשש מכמר בשרא. ותיריך, שכיון שהוקרב התמיד, אין שייך למנוע מישראל מלהקריב את פסחיהם, אחר שכל מה שהיה מעכבם מלהקריבו היה התמיד, לכך היו צריכים לאחר התמיד, בכדי שיהיו יכולים לאחר הפסח.

א. תמיד נשחט בשמונה ומחצה וקרב בתשעה ומחצה כתב הרמב"ם (תפלה פ"ג ה"ב) שזמן תפלת המנחה תקנוהו כנגד הזמן של תמיד בין הערבים, וכיון שהתמיד היה קרב בכל יום בתשע ומחצה, תקנו זמן תפלת המנחה בתשע ומחצה, והיא הנקראת מנחה קטנה. וכיון שבערב פסח שחל להיות בערב שבת היו שוחטין את התמיד בשש ומחצה, אמרו שהמתפלל לאחר שש ומחצה יצא.

ב. בערבי פסחים

העיר הצ"ח, מדוע נקט 'פסחים' בלשון רבים. וביאר שהיה מקום לומר שמה שמקדימים את הפסח לתמיד הוא כדי שיהיה די זמן להקריב את הפסח אחריו, וגם להקטיר את האימורין, כיון שאי אפשר להקטירם בלילה, שהרי הוא יו"ט. מה שאין כן בפסח שני, אף שצריך להקריב את הקרבן פסח מבעוד יום, מ"מ את האימורין יכול להקטיר בלילה, והיה מקום לומר שאין צריך להקדים בזה את התמיד, קמ"ל שאף בפסח שני יש להקדים הקרבת התמיד.

ג. חלקהו לבין שני ערבים ב' שעות

ומחצה לכאן וב' שעות ומחצה לכאן

הקשה המהרש"א, הלא גם בפסח כתוב 'בין הערבים', ושם אי אפשר לפרש כך, שהרי על כל פנים הקרבנו היא לאחר התמיד, והניח בקושיא. והשפת אמת תירץ, שגם בפסח מתקיים חלקהו, כיון שברוב שנים חל ע"פ בשאר ימות השבוע, והפסח נשחט בשמונה ומחצה. וכתב שמפני זה נאמר בפסח גם 'בערב' וגם 'בין הערבים', משום שלפעמים משתנה זמנו, שבחל בערב שבת אכן אין מתקיים חלקהו בין שני ערבים.

ד. ואי סלקא דעתך בשמונה ומחצה

דאורייתא היכי מקדמינן ליה

לכאורה יש לתמוה, מה השיב רבי יהושע בן לוי על קושיא זו. ובשפת אמת צידד, שגם רבי יהושע בן לוי מודה שאפשר להקריב התמיד קודם שמונה ומחצה, אלא שהתורה באה לומר שאחר שמונה ומחצה אסור מן התורה לאחר, שאם לא כן, היה לנו לאחר יותר בשביל נדרים ונדבות.

ה. אלא אמר רבא וכו'

יש להבין, מדוע לדעת רבא כתוב 'בין הערבים'. ובחידושי רבינו דוד כתב לבאר על פי מה שכתב הרמב"ן על התורה שיש ב' ביאורים לתיבת 'בין'. א. שהוא בין זה לזה. ב. שהוא בתוכו. וביאר שרבי יהושע בן לוי סובר ש'בין' הוא כפשוטו, בין ערב זה לערב זה, אבל רבא סובר שהוא בתוך הערבים, כלומר, בתוך כל זמן הערבים מתחלתו ועד סופו.

ו. מצותו דתמיד משינטו צללי ערב

פירש רש"י, שמן התורה כל שש שעות אחרונות כשרות, שזהו מכי ינטו צללי ערב, דהיינו מחצי שבע ואילך וכו'. והעיר הצ"ח שדברי רש"י סותרים עצמם, שמתחילה כתב ששש שעות אחרונות כשרות, ושוב כתב שכשר רק מחצי שבע ואילך, והניח בקושיא. וכתב הדבר